

Sprawozdanie

komisji szkolnej o przedłożeniu rządowem z projektem ustawy o zakładaniu i urządzeniu publicznych szkół ludowych i obowiązku posyłania do nich dzieci.

Wysoki Sejmie!

Na przeszłorocznej sesji sejmowej uchwalił Wys. Sejm obok ustawy o kosztach zakładania i utrzymywania szkół ludowych i o funduszach szkolnych na wniosek Komisji szkolnej następującą rezolucję: „Sejm wzywa c. k. Rząd a względnie Radę szkolną krajową, aby na najbliższej sesji sejmowej przedłożył Sejmowi wnioski do zmiany tytułu I. i tytułu III. ustawy o zakładaniu i utrzymywaniu szkół ludowych z 2. maja 1873 oraz ustawy z dnia 2. lutego 1885 o urządzeniu publicznych szkół ludowych tudzież wydziałowych“.

Komisya szkolna proponując uchwalenie tej rezolucyi wskazuje w sprawozdaniu na potrzebę ustawy, któraby umożliwiła organizację „tak potrzebnych szkół wydziałowych“.

Stosując się do powyższej rezolucyi przedłożył c. k. Rząd projekt do ustawy, który komisji szkolnej do sprawozdania przekazany został.

Obowiązująca obecnie ustawa o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół ludowych i obowiązku posyłania do nich dzieci ogłoszoną została dnia 1. lipca 1873 a już w roku 1880 uchwalił Wysoki Sejm na wniosek posła Szujskiego rezolucję, uznającą konieczność reformy tej ustawy. W latach następnych zajmował się Wysoki Sejm corocznie projektami do zmiany tej ustawy, bądź to na podstawie wniosku Wydziału krajowego, bądź też z inicjatywy poselskiej.

Projekta te uchwałami sejmowemi bywały odraczane. W roku 1883 uchwalił Wysoki Sejm projekt do ustawy, który jednak Najw. Sankeyi nie uzyskał, choć intencji Sejmu w tej ustawie zawartej uczyniła zadość Rada szkolna krajowa w roku 1893 przez wydanie nowych planów naukowych.

Dopiero w r. 1885 przysła do skutku nowela zmieniająca pojedyncze paragrafy ustawy z dnia 2. maja 1873 i nowa ustawa z dnia 2. lutego 1885, mocą której na zasadzie ust. państw. z dnia 2. maja 1883 wydane zostały postanowienia o urządzeniu publicznych szkół ludowych a w szczególności szkół wydziałowych.

W roku 1886 uchwalił Wysoki Sejm na podstawie ustawy z roku 1885 organizację szkoły wydziałowej w Sokalu i polecił Wydziałowi krajowemu przedłożenie wniosków co do reorganizacji innych szkół wydziałowych.

W ciągu lat następnych zreorganizowane zostały szkoły wydziałowe żeńskie w Krakowie, Tarnowie, Rzeszowie, Jaśle, Lwowie, Stanisławowie, Kołomyi, Tarnopolu i Brodach.

W roku 1888 uchwalił Wysoki Sejm zniesienie wszystkich szkół męskich wydziałowych prócz szkoły w Sokalu z powodu, że szkoły te celowi nie odpowiadały i warunków rozwoju nie miały. — Komisya szkolna przedkładając ten wniosek Sejmowi wyraźnie jednak w sprawozdaniu swem uznała szkoły wydziałowe męskie za dobre i pożyteczne, skoro tylko powstaną w kraju naszym korzystne dla nich warunki. Obecnie istnieje przeto 9 szkół wydziałowych żeńskich i jedna szkoła wydziałowa męska.

Przedłożony przez Rząd projekt do ustawy łączy w jedną całość przepisy zawarte dotąd w tytule I. i III. ust. z dnia 2. maja 1873 i w ustawie z dnia 2. lutego 1885.

Najważniejszem postanowieniem projektu do nowej ustawy jest organizacja szkół wydziałowych męskich i żeńskich. Szkoły te mają dostarczyć szkołom fachowym, zawodom praktycznym i seminaryom nauczycielskim młodzieży należyte przysposobionej. Komisya szkolna uznaje, że szkoły te dziś, gdy z jednej strony w zawodach praktycznych wymaganiem jest powszechnie wykształcenie większe niż to, które dać może szkoła elementarna a gdy z drugiej strony Rada szkolna krajowa ma już dla tych szkół przygotowanych nauczycieli i książki, odpowiedzą istotnej potrzebie kraju i mieć mogą wszelkie warunki rozwoju. Szkoły wydziałowe mają być trzechklasowe i być w związku z czteroklasową szkołą ludową. Szkoła wydziałowa przeto połączona ze szkołą ludową mieć będzie klas siedm.

Projektowana szkoła wydziałowa ma przygotowywać ogólnie do zawodów praktycznych lecz niema obejmować, zdaniem Komisji szkolnej zupełnie słusznie, już nauki praktycznej lub zawodowej w ściśle oznaczonym kierunku, gdyż zadanie to należy już do szkół zawodowych specjalnych, szkoła wydziałowa zaś musi być tak urządzoną, by przygotowywała nie de pewnego tylko zawodu, lecz w ogóle do zawodów praktycznych i szkół fachowych.

W art. 7. postanawia projekt, iż szkoły wydziałowe osobne dla chłopców a osobne dla dziewcząt założone być mają we wszystkich miastach, zaliczonych w artykule 11. ust. kraj. z dnia 15. czerwca 1892. do klasy 1 i 2 wtedy, jeżeli w danem mieście klasa 6. szkoły sześcioklasowej liczyć będzie co najmniej 30 uczniów względnie uczennic. W innych miastach mają być zaprowadzone szkoły wydziałowe dopiero wtedy, gdy znajdą się na ten cel potrzebne fundusze. Komisya szkolna zgadzając się na te postanowienia projektowanej ustawy sądzi jednak, że nawet i w 32 miastach, wymienionych w ustawie z 15. czerwca 1892., powinny być zakładane szkoły wydziałowe powoli i stopniowo, że tu nie jest dostateczne ograniczenie, że szkoła ma wejść w życie, gdy w klasie szóstej szkoły sześcioklasowej będzie trzydziestu uczniów lub uczennic, lecz że koniecznem jest, by tak Rada szkolna krajowa jak i kraj cały przekonał się, o ile tych kilka, które już w roku przyszłym założone będą, odpowiedzą swemu zadaniu, zanim szkoły we wszystkich 32 miastach założone zostaną. Ostrożność taka jest konieczną wobec smutnych doświadczeń, jakie kraj zrobił ze szkołami wydziałowemi męskimi, które powstały na podstawie ustawy z r. 1873. Potrzebę powolnego i stopniowego postępowania przy organizacyi szkół wydziałowych, szczególnie męskich uznał też na posiedzeniu komisji pan Wiceprezydent Rady szkolnej krajowej, zaznaczając zarazem, że żądane w artykule 7. ustawy liczba 30 dzieci w szóstej klasie jest już wielką rękojmią takiego powolnego i stopniowego zakładania nowych szkół wydziałowych.

W związku z organizacją szkół wydziałowych zawiera projekt do ustawy postanowienie, że przymus szkolny ma w tych miejscowościach, w których zostaną założone szkoły wydziałowe, trwać lat 7. Komisya szkolna sądzi, iż takie ogólne postanowienie szłoby za daleko a nadto w praktyce przeprowadzić by się nie dało. W miastach, których mają być zaprowadzone szkoły wydziałowe, jest w pojedynczych dzielnicach i na przedmieściach ludność wyłącznie prawie rolnicza,

która wyjątkowo tylko ze szkoły wydziałowej korzystać może i będzie a nadto gdyby wszystkie dzieci, które do szkół średnich lub zawodowych nie pójdą, miały być przymuszone do uczęszczania przez lat siedm do szkoły, nie wystarczyłaby jedna szkoła wydziałowa. Dlatego komisya szkolna zgadzając się w zasadzie na ustanowienie 7-letniego przymusu szkolnego w miastach, gdzie będą zaprowadzone szkoły wydziałowe, dodała w artykule 30. postanowienie, iż Rada szkolna krajowa mieć będzie prawo uwalniać od uczęszczania do szkoły w 7-ym roku całe przedmieścia lub na żądanie rodziców pojedyncze dzieci.

Art. 30. w projekcie c. k. Rządu zawiera postanowienie, iż obowiązek uczęszczania do szkoły zaczyna się dopiero z ukończonym 7. rokiem życia. Komisya szkolna uznaje, iż dla postępów w nauce postanowienie takie byłoby bardzo skuteczne, gdyż dzieci, szczególnie wiejskie, są po ukończonym 6. roku życia fizycznie i umysłowo często niedostatecznie rozwinięte, z drugiej jednak strony byłaby ta zmiana dla uboższej ludności bardzo uciążliwą i utrudniłaby znacznie wykonanie przymusu szkolnego, który i dziś w piątym i w szóstym roku nauki nie może być w wielu gminach tak wykonany, jakby tego pożytek szkoły wymagał. Komisya szkolna pozostawia przeto obecnie obowiązujące postanowienie, iż obowiązek uczęszczania do szkoły rozpoczyna się z ukończonym 6. rokiem życia, z tą tylko zmianą, iż dzieci fizycznie i umysłowo nierozwinięte mogą na żądanie rodziców uczęszczać do szkoły dopiero z ukończonym 7. rokiem życia. W art. 14 postanawia projekt do ustawy, iż szkoła wydziałowa żeńska może być rozszerzoną dodaniem dwóch lub 3 klas wyższych, przez co powstałaby sześcioklasowa wyższa szkoła wydziałowa żeńska. Na tej drodze mogą powstać w większych miastach wyższe zakłady naukowe żeńskie, których potrzebę uznał Sejm w rezolucyi w roku zeszłym uchwalonej.

Nauka dopełniająca obowiązkowa i trzyletnia została w projekcie c. k. Rządu ujęta w ścisłe i dokładnie oznaczono ramy.

Zadaniem nauki dopełniającej jest utwierdzenie młodzieży w nauce nabytej w szkole codziennej i uzupełnienie tej nauki wiadomościami potrzebnymi dla życia praktycznego w kierunku rolniczym lub przemysłowym i handlowym. Według artykułu 17. będzie nauczyciel obowiązany udzielać nauki dopełniającej w granicach obowiązującej ustawy t. j. o ile ona się pomieścić da w 30 godzinach tygodniowo. O ileby wskutek nauki dopełniającej nauczyciel miał uczyć więcej jak 30 godzin tygodniowo, pobierać będzie wynagrodzenie ustawą oznaczone. Nie da się jednak zaprzeczyć, iż wynagrodzenie to może być niewystarczającym szczególnie w tych wypadkach, gdzie nauczyciel nauki dopełniającej z korzyścią udzielać będzie na podstawie wyższej kwalifikacji lub specjalnych wiadomości, sięgających poza granice obowiązkowej kwalifikacji nauczycielskiej. Będzie rzeczą Rady szkolnej krajowej obmyśleć środki, któreby w granicach słuszności nauczyciela za udzielanie nauki dopełniającej w tych wypadkach wynagradzała. Nowem zupełnie jest postanowienie art. 20., iż przynajmniej w jednej szkole ludowej więcejklasowej w każdym powiecie, nauka dopełniająca rolnicza udzielaną będzie przez nauczycieli specjalnie w tym celu ukwalifikowanych w szerszym zakresie.

Komisya szkolna uważa myśl w tem postanowieniu zawartą za zupełnie trafną i odpowiadającą intencyom i myślom w Wys. Sejmie często wypowiedzanym, ale nie zapoznaje trudności, jakie przy wprowadzeniu w życie takich kursów uzupełniających powstaną i sądzi, że kursa te tylko tam mogą się rozwinąć i krajowi pożytek przynieść, gdzie znajdzie się nauczyciel, który mieć będzie nie tylko formalną kwalifikację do nauk rolniczych, ale zamiłowanie do tego zawodu i dar szczególny nauczania. Ponieważ nadto konieczną jest także opieka, tudzież poparcie i życzliwość miejscowych czynników, komisya szkolna sądzi, iż do organizacyi takich kursów przystępować należy z nadzwyczajną ostrożnością i tylko tam i o tyle, o ile już przy założeniu kursu znajdują się wszelkie warunki jego rozwoju.

W postanowieniach o wykonywaniu przymusu szkolnego składa projekt do ustawy obowiązek ten w ręce Rady szkolnej okręgowej, co nie tylko jest koniecznem, jeżeli przymus szkolny

ma być istotnie wykonany, lecz odpowiada w zupełności życzeniom Rad szkolnych miejscowych, które dotąd bardzo niechętnie zadania tego się podejmowały.

Komisya szkolna poniżej uzasadnia proponowane zmiany w pojedynczych artykułach przedłożenia rządowego, wogóle zaś poleca projekt do przyjęcia w tem przekonaniu, że odpowiada on w zupełności potrzebom kraju i szkoły i jest tylko wynikiem zasad i dążeń, którym Wys. Sejm przy licznych sposobnościach dawał wyraz.

Ad art. 3.

Komisya proponuje, by podstawą dla ilości nauczycieli w pewnej szkole była ilość dzieci zapisanych do szkoły a nie obowiązanych, gdyż w pojedynczych miejscowościach z powodu zbytniego oddalenia od szkoły pomimo wykonania przymusu szkolnego pewna ilość dzieci do szkoły chodzić nie może.

W ostatnim ustępie art. 3. dodała komisya postanowienie, iż jeżeli liczba nauczycieli w szkole ma być podniesioną po nad wymiar w ustawie określony, muszą znaleźć się środki z dobrowolnego zobowiązania nietylko na opłacanie nadliczbowych nauczycieli, lecz i na dostarczenie potrzebnego lokalu.

Ad art. 4.

Komisya określiła dokładniej słowa „o ile można“.

Ad art. 5.

Projekt c. k. Rządu postanawia, że jeżeli w szkole czteroklasowej we wszystkich klasach muszą być otwarte oddziały równorzędne, należą „szkoły te podzielić na dwie szkoły osobne“, komisya szkolna zaś proponuje, by tylko przyznać Radzie szkolnej krajowej prawo podzielenia szkoły, gdyż z powodu stosunków miejscowych nie zawsze jest takie podzielenie wskazane.

Ad art. 6.

Zamiast postanowienia przez c. k. Rząd proponowanego, proponuje Komisya w tym art. powtórzenie tylko artykułu ustawy państwowej z roku 1867. Komisya sądzi bowiem, iż w szkołach mieszanych nauczycielka uczyć może z korzyścią we wszystkich niższych klasach szkoły kilkoklasowej i w całej szkole jednoklasowej i nie sądzi, by było tu wskazanem dalsze ograniczenie, niż to, które dotąd obowiązywało.

Ad art. 12. i 13.

W tych art. proponuje Komisya tylko stylistyczną zmianę: „szkoły męskiej i żeńskiej“ zamiast „szkoły chłopców i dziewcząt“.

Nadto w art. 13. dodała Komisya w ustępie pierwszym słowa: „i w życiu“ gdyż zadaniem szkoły wydziałowej żeńskiej jest także kształcenie dziewcząt do zawodów praktycznych i do seminaryów nauczycielkich, a przeto nie mogą mieć jedynie na względzie stanowiska kobiety w rodzinie.

Ad art. 15.

W projekcie c. k. Rządu znajduje się postanowienie, iż kursa nauki dopełniającej mają być oddzielne dla chłopców a oddzielne dla dziewcząt. Komisya szkolna ograniczyła jednak to postanowienie tylko dla szkół, gdzie jest więcej jak jeden nauczyciel, gdyż rozdział nauki dopełniającej w szkole, gdzie jest tylko jeden nauczyciel, byłoby zbyt ciężkim obciążeniem nauczyciela.

Ad art. 17.

W ustępie pierwszym określiła komisya bliżej słowo „ustawą“, ustęp drugi zaś zmieniała w tym kierunku, by ustanowienie w zasadzie nauczycieli pomocniczych dla każdego kursu było rozstrzygnięciem już w orzeczeniu organizującym kurs tak, aby z tego tytułu wskutek miejscowych stosunków nie spadały na fundusz krajowy nowe i niespodziewane koszta.

Ad art. 18.

Komisya proponuje zmianę słowa „przepisze“ na słowo „zarządzi“ a słowa „zaprowadzi“ na „przepisze“ zgodnie z brzmieniem ustawy państwowej.

Ad art. 20.

Komisya proponuje zmianę słów „wykształcenia teoretycznego“ na „wiadomości teoretyczne“ gdyż zdaniem Komisji uzupełniającej kurs rolniczy

nie może dać chłopcu zupełnego wykształcenia teoretycznego rolniczego a nawet nie powinien do tego dążyć.

Ad art. 24.

Komisya dodając na początku tego paragrafu słowa: „O ile się znajdują na to osobne fundusze“ chciała wyraźnie zaznaczyć, co zresztą leżało także w intencyi projektu do ustawy, że kursa i zakłady naukowe w tym artykule wymienione nie mogą być zakładane kosztem funduszu krajowego.

Ad art. 25.

Przez dodanie w drugim ustępie słowa „trwale“ chciała komisya zastrzedz, iż na kursach i zakładach naukowych w art. 24. wymienionych nauczyciel może być dopiero wtedy systemizowany, jeżeli środki na utrzymanie tego kursu trwale są zapewnione, i że przeto niewystarcza tu zapewnienie środków na pewien ograniczony czas.

Ad art. 26.

Komisya proponuje zmianę stylistyczną, jaśniej określającą intencyę ustawodawcy.

Ad art. 30.

Proponowane przez komisję zmiany w tym artykule zostały uzasadnione w ogólnej części niniejszego sprawozdania.

Ad art. 32.

W przedostatnim ustępie komisya zamiast słów „w odpowiedni sposób“ dodała: „za pośrednictwem Rady szkolnej miejscowej“, aby zapewnić tym sposobem Radzie szkolnej miejscowej wpływ na uwolnienie dzieci od uczęszczania na naukę szkolną.

Ad art. 36.

Do tego paragrafu dodała komisya postanowienie, do kogo należy wykonanie kary za nieposyłanie dzieci do szkoły nałożone.

Ad art. 38.

Komisya szkolna przez proponowaną zmianę tego paragrafu chciała Radom szkolnym miejscowym zapewnić prawo żądania, by wykonywanie przymusu szkolnego, należące do Rady szkolnej okręgowej, jej przekazaniem zostało. Z drugiej strony uważała Komisya za konieczne, by Rada szkolna miejscowa była obowiązana przyjąć obowiązek wykonywania przymusu szkolnego nawet w tych wypadkach, gdyby sobie tego nie życzyła. Komisya miała tu na myśli szczególnie większe miasta, które rozporządzają odpowiednimi organami administracyjnymi i które przeto przymus szkolny same wykonywać mogą i powinny. W każdym razie ostateczna decyzya należeć będzie do Rady szkolnej krajowej.

Komisya szkolna wnosi:

Wysoki Sejm raczy załączony projekt ustawy uchwalić.

Lwów, dnia 17. stycznia 1895.

Przewodniczący:

Czartoryski.

Sprawozdawca:

Stanisław Badeni.

Ustawa

z dnia o zakładaniu i urządzeniu publicznych szkół ludowych i obowiązku posyłania do nich dzieci.

Za zgodą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi łącznie z Wielkiem Księstwem Krakowskiem postanawiam, co następuje:

Tytuł I.

O zakładaniu i urządzeniu szkół ludowych.

A. Szkoły pospolite.

Tekst przedłożenia rządowego:

Bez zmiany.

Bez zmiany.

Art. 1.

Szkoły ludowe pospolite, podając wiadomości ludziom wszelkiego stanu najpotrzebniejsze, urządzone będą tak, ażeby dzieci z nauki czerpały oświecenie o zasadach religijnych i moralnych i o obowiązkach obywatelskich, tudzież o zadaniach i warunkach zawodu, jakiemu się według okoliczności, miejsca i czasu prawdopodobnie poświęcą.

W szkołach pięcio i więcej klasowych nauka ma być tak rozłożoną i prowadzoną, ażeby uczniowie po ukończeniu czwartego roku nauki z pomyślnym skutkiem byli dostatecznie przysposobieni do pobierania nauki w szkole średniej lub wydziałowej.

Art. 2.

Szkoła publiczna ludowa ma być wszędzie zaprowadzoną, gdzie w promieniu jednej go-

Art. 3.

Liczba nauczycieli w każdej szkole stosować się będzie do liczby jej uczniów. Jeżeli liczba uczniów pobierających naukę codzienną przez trzy następujące po sobie lata dosięga w przecięciu 80, należy bezwarunkowo postarać się o drugiego nauczyciela; o trzeciego, gdy ta liczba dojdzie do 160, i w tym stosunku dalej.

Gdzie zostanie zaprowadzoną nauka półdniowa, przypadnie stu uczniów na jednego nauczyciela.

Za podstawę obliczenia tego przyjąć należy liczbę dzieci obowiązanych do nauki szkolnej z początkiem roku szkolnego.

Rada szkolna krajowa podniesie jednak w szkole liczbę nauczycieli ponad ten wymiar, jeżeli na opłacenie nadliczbowych nauczycieli znajdują się środki pochodzące z dobrowolnego zobowiązania.

Art. 4.

Dziewczęta mają pobierać naukę o ile można oddzielnie od chłopców.

Szkoła sześcioklasowa i piąta klasa szkoły pięcioklasowej nie mogą być pod względem płci młodzieży mieszane.

Art. 5.

Jeżeli w szkole czteroklasowej we wszystkich klasach, a w szkole więcejklasowej w czterech klasach niższych muszą być otwarte oddziały równorzędne, należy szkołę tę podzielić na dwie szkoły osobne.

Gdzie stosunki komunikacyjne peryodycznie lub trwale uczęszczanie młodzieży do szkoły jedno- lub dwuklasowej wiejskiej bardzo utrudniają, a gdzie ze względu na liczbę dzieci dane są warunki ustawowe rozszerzenia tej szkoły, tam zamiast ją rozszerzać, należy otwarcie drugiej szkoły zarządzić.

dziny drogi i po przeciętnem z pięciu lat obliczeniu, znajdzie się więcej niż 40 dzieci obowiązanych do nauki szkolnej, któreby w razie przeciwnym musiały chodzić do szkoły oddalonej więcej niż o cztery kilometry od ich mieszkania.

Art. 3.

Liczba nauczycieli w każdej szkole stosować się będzie do liczby jej uczniów.

Jeżeli liczba uczniów zapisanych z początkiem roku szkolnego na naukę codzienną przez trzy następujące po sobie lata dosięgnie w przecięciu 80, należy bezwarunkowo postarać się o drugiego nauczyciela; o trzeciego, gdy ta liczba dojdzie do 160, i w tym stosunku dalej.

Gdzie zostanie zaprowadzoną nauka półdniowa, przypadnie stu uczniów na jednego nauczyciela.

Rada szkolna krajowa podniesie jednak w szkole liczbę nauczycieli ponad ten wymiar, jeżeli na opłacenie nadliczbowych nauczycieli i dostarczenie potrzebnego lokalu znajdują się środki pochodzące z dobrowolnego zobowiązania.

Art. 4.

Dziewczęta mają pobierać naukę oddzielnie od chłopców, o ile warunki danej szkoły na to pozwalają.

Szkoła sześcioklasowa i piąta klasa szkoły pięcioklasowej nie mogą być pod względem płci młodzieży mieszane.

Art. 5.

Jeżeli w szkole czteroklasowej we wszystkich klasach, a w szkole więcejklasowej w czterech klasach niższych muszą być otwarte oddziały równorzędne, ma Rada szkolna krajowa prawo szkołę tę podzielić na dwie szkoły osobne.

Gdzie stosunki komunikacyjne peryodycznie lub trwale uczęszczanie młodzieży do szkoły jedno- lub dwuklasowej wiejskiej bardzo utrudniają, a gdzie ze względu na liczbę dzieci dane są warunki ustawowe rozszerzenia tej szkoły, tam zamiast ją rozszerzać, należy otwarcie drugiej szkoły zarządzić.

Art. 6.

Pozostawia się w ogóle uznaniu władz szkolnych, o ile nauczycielki mogą być użyte w szkołach, w których chłopcy bądź osobno, bądź łącznie z dziewczętami pobierają naukę.

W szkołach tego rodzaju więcej niż trzechklasowych mogą nauczycielki pełnić obowiązki tylko w trzech klasach niższych.

Art. 6.

Nauczanie chłopców może być poruczone nauczycielkom tylko w niższych klasach szkoły ludowej.

B. Szkoły wydziałowe.

Art. 7.

W miastach zaliczonych w art. 11. ustawy krajowej z dnia 15. czerwca 1892 (Dz. u. kr. Nr. 40) do klasy I., II. i III. zaprowadzone będą szkoły wydziałowe, osobne dla dziewcząt, a osobne dla chłopców.

Do założenia takiej szkoły przystąpi jednak Rada szkolna krajowa dopiero wówczas, jeżeli w danem mieście klasa szósta szkoły sześcioklasowej liczyć będzie najmniej trzydziestu uczniów a względnie uczennic.

Koszta założenia i utrzymania tych szkół wydziałowych, pokrywać należy w sposób określony ustawą z dnia 24. kwietnia 1894 (Nr. 49. Dz. u. kr.) o zakładaniu i utrzymywaniu szkół ludowych, tudzież o funduszach szkolnych.

W innych miejscowościach szkoły wydziałowe mogą być założone, jeżeli znajdują się fundusze potrzebne dla trwałego pokrycia kosztów ich utrzymania.

Bez zmiany.

Art. 8.

Szkoły wydziałowe połączone będą z czterema niższymi klasami szkoły pospolitej pod wspólną dyrekcją a obejmować kurs nauki trzechletni.

Bez zmiany.

Art. 9.

W szkołach wydziałowych ma być oprócz dyrektora i katechety przynajmniej trzech nauczycieli a względnie nauczycielek.

Bez zmiany.

Art. 10.

Warunkiem przyjęcia do szkoły wydziałowej jest ukończenie czterech niższych klas

Bez zmiany.

Bez zmiany.

Bez zmiany.

Art. 13.

W szkołach wydziałowych dziewcząt nauka stosować się będzie do właściwych tej płci potrzeb i usposobień i przyszłego jej stanowiska w rodzinie.

Przedmioty nauki będą teżsame, co w szkołach wydziałowych chłopców, z następującymi zmianami:

szkoły pospolitej z pomyslnym skutkiem lub złożenie egzaminu wstępnego z nauki w klasach tych udzielanej.

Art. 11.

Szkoły wydziałowe męskie mają zadanie udzielać nauki sięgającej poza cel wskazany nauce w szkole pospolitej a przysposabiać przede wszystkim do zawodu praktycznego w przemyśle i handlu, oraz do szkół zawodowych, do których przy wstępie nie jest wymaganiem ukończenie szkoły średniej.

Zarazem będą one przygotowywać do seminariów nauczycielskich.

Art. 12.

W szkołach tych przedmiotami nauki będą:

1. religia;
2. język wykładowy z nauką stylu praktycznego, względnie także drugi język krajowy;
3. język niemiecki z nauką stylu praktycznego;
4. historia i geografia ze szczególnem uwzględnieniem kraju rodzinnego i obowiązującej konstytucyi państwa;
5. historia naturalna;
6. fizyka;
7. rachunki w połączeniu z rachunkowością pojedynczą;
8. geometrya o rysunkiem geometrycznym;
9. rysunki odręczne;
10. kaligrafia;
11. śpiew;
12. nauka zręczności;
13. gimnastyka.

Układając plan nauki, uwzględnić należy obok ogólnego celu szkoły, miejscowe potrzeby i stosunki.

Art. 13.

W szkołach wydziałowych żeńskich nauka stosować się będzie do właściwych tej płci potrzeb i usposobień i przyszłego jej stanowiska w rodzinie i w życiu.

Przedmioty nauki będą teżsame, co w szkołach wydziałowych chłopców, z następującymi zmianami:

a) miejsce nauki zręczności zajmie nauka robót kobiecych;

b) gimnastyka nie będzie przedmiotem obowiązkowym.

Bez zmiany.

Art. 15.

Przy każdej szkole ludowej będą urządzone kursa nauki dopełniającej w porach dnia, tygodnia i roku takich, któreby nie przeszkadzały młodzieży poświęcać się obok tego zatrudnieniom praktycznym.

Kursa te będą oddzielne dla chłopców, a oddzielne dla dziewcząt.

Bez zmiany.

a) miejsce nauki zręczności zajmie nauka robót kobiecych;

b) gimnastyka nie będzie przedmiotem obowiązkowym.

Art. 14.

Szkoła wydziałowa żeńska może być rozszerzoną dodaniem dwóch lub trzech klas wyższych, o ile na ich utrzymanie znajdują się fundusze.

W szkole tak rozszerzonej przedmiotami nauki obok wymienionych w art. poprzednim będzie: język francuski, historia literatury ojczyznej, najważniejsze wiadomości z literatury powszechnej i historii sztuki, nauka higieny i gospodarstwa domowego.

Trzy klasy niższe tej szkoły będą planem swoim i urządzeniem odpowiadały w ogólności szkole wydziałowej trzechklasowej. Klasy wyższe będą zaś miały charakter kursów specjalnych i tworzyć w swoim planie naukowym całość w sobie zamkniętą.

Przedmiotów nauki w tych wyższych klasach mogą udzielać nauczyciele szkół wyższych za osobnem wynagrodzeniem.

Szkoły wydziałowe pięcio- i sześcioklasowe mogą być zorganizowane oddzielnie od szkoły pospolitej.

Art. 15.

Przy każdej szkole ludowej będą urządzone kursa nauki dopełniającej w porach dnia, tygodnia i roku takich, któreby nie przeszkadzały młodzieży poświęcać się obok tego zatrudnieniom praktycznym.

W szkołach rozporządzających więcej niż jedną siłą nauczycielską kursa te będą oddzielne dla chłopców a oddzielne dla dziewcząt.

Art. 16.

Kursa dla chłopców mają na celu utwierdzić młodzież w nauce nabytej w szkole codziennej i uzupełnić tę naukę wiadomościami teoretycznymi, a w danym razie praktycznymi, potrzebnymi dla życia praktycznego w kierunku rolniczym lub przemysłowym i handlowym.

Art. 17.

Nauki dopełniającej udzielać będą nauczyciele szkoły ludowej w granicach obowiązków określonych ustawą.

Do nauczania pewnych przedmiotów mogą być jednak przyjęci nauczyciele pomocniczy za osobnem wynagrodzeniem.

Art. 18.

Uczniowie uczęszczający na naukę dopełniającą brać będą udział w ćwiczeniach religijnych, jakie władza kościelna dla nich przepisze a władza szkolna zaprowadzi.

Bez zmiany.

Art. 20.

Przynajmniej w jednej szkole ludowej więcejklasowej w każdym powiecie nauka dopełniająca rolnicza udzielaną będzie w szerszym zakresie, ażeby młodzieży, która szkołę ludową codzienną już ukończyła, udzielić wykształcenia teoretycznego, a w części i praktycznego, niezbędnego do prowadzenia małego wiejskiego gospodarstwa.

Bez zmiany.

Art. 17.

Nauki dopełniającej udzielać będą nauczyciele szkoły ludowej w granicach obowiązków określonych ustawą o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego w publicznych szkołach ludowych.

Rada szkolna krajowa może jednak, organizując kurs, postanowić w orzeczeniu, że do nauczania pewnych oznaczonych przedmiotów mają być przyjmowani nauczyciele pomocniczy za osobnem wynagrodzeniem.

Art. 18.

Uczniowie uczęszczający na naukę dopełniającą brać będą udział w ćwiczeniach religijnych jakie władza kościelna dla nich zarządzi a władza szkolna przepisze.

Art. 19.

We wszystkich miejscowościach, w których ludność oddaje się przeważnie rolnictwu, nauka dopełniająca mieć będzie kierunek rolniczy i odbywać się w 2--6 godzinach tygodniowo.

Liczba godzin zależeć będzie od liczby nauczycieli, którymi rozporządza szkoła ludowa, przy której nauka dopełniająca się odbywa.

Art. 20.

Przynajmniej w jednej szkole ludowej więcejklasowej w każdym powiecie nauka dopełniająca rolnicza udzielaną będzie w szerszym zakresie, ażeby młodzieży, która szkołę ludową codzienną już ukończyła, udzielić wiadomości teoretycznych a w części i praktycznych niezbędnych do prowadzenia małego wiejskiego gospodarstwa.

Nauka na takim kursie obejmować będzie 10 godzin nauki tygodniowej w zimie, a 3 godziny w lecie.

Nauka w zimie będzie przeważnie teoretyczna, w lecie wyłącznie praktyczna.

Ćwiczenia praktyczne odbywać się będą w ogrodzie i polu szkolinem, oraz w miarę możliwości w gospodarstwach sąsiednich.

Do udzielania nauki na tych kursach dodany będzie szkole osobny nauczyciel kwali-

Bez zmiany.

Bez zmiany.

Bez zmiany.

Bez zmiany.

fikowany do szkół ludowych pospolitych a egzaminowany specjalnie z rolnictwa.

Nauczycielowi temu poruczone będzie w regule kierownictwo szkoły ludowej, przy której założono kursa.

Art. 21.

W miastach i w miasteczkach, których ludność oddaje się handlowi i przemysłowi, nauka dopełniająca mieć będzie charakter przemysłowy, względnie handlowy, i odbywać się w 6—10 godzinach tygodniowo.

Art. 22.

W miastach posiadających kilka szkół, kursa przemysłowe urządzone zostaną oddzielnie od handlowych.

Gdzie liczba szkół jest większą i kilka kursów przemysłowych, względnie handlowych istnieć będzie, tam przy przepisaniu planu naukowego dla każdego z nich baczycie należy, o ile można, na to: a) ażeby je podzielić według pokrewnych gałęzi przemysłu; b) ażeby dla młodzieży mającej rozmaite przygotowanie urządzać osobne kursa.

Do celu każdego z tych kursów stosować się będzie ściśle liczba godzin i plan nauki.

Art. 23.

Kursa dopełniające dla dziewcząt mają na celu utwierdzić młodzież w nauce nabytej w szkole codziennej i uzupełnić tę naukę wiadomościami potrzebnymi kobiecie w jej życiu domowem.

Urządzone będą w 2 — 6 godzinach tygodniowo.

C. Inne kursa i zakłady naukowe.

Art. 24.

Ze szkołą ludową mogą być połączone:

1) zakłady wychowawcze dzieci nie obowiązanych jeszcze do nauki szkolnej;

2) kursa naukowe specjalne praktyczne dla młodzieży, która obowiązkową naukę szkolną ukończyła;

Art. 24.

Ze szkołą ludową mogą być połączone, o ile się znajdą na to osobne fundusze:

1. zakłady wychowawcze dzieci nie obowiązanych jeszcze do nauki szkolnej;

2. kursa naukowe specjalne praktyczne dla młodzieży, która obowiązkową naukę szkolną ukończyła;

3. kursa czytania i pisania dla dorosłych, którzy nie uczęszczali do szkoły, a dla wieku swego do uczęszczania do szkoły nie są już obowiązani;
4. zakłady wychowawcze i naukowe dla dzieci upośledzonych na umyśle.

Art. 25.

Nauczyciele uczący w tych zakładach i kursach mają prawo do osobnego wynagrodzenia.

Do systemizowania ich posad może jednak Rada szkolna krajowa dopiero wówczas przystąpić, jeżeli potrzebne do tego środki są zapewnione.

Art. 26.

Na kursach naukowych i w zakładach wymienionych w art. 14. oraz w art. 24. niniejszej ustawy, do których przymus uczęszczania oraz postanowienia ustawy o konkurencyi szkolnej się nie stosują, może być za zezwoleniem Rady szkolnej krajowej ustanowioną opłata szkolna na rzecz stron, które kursa te, względnie zakłady utrzymują,

3) kursa czytania i pisania dla dorosłych, którzy nie uczęszczali do szkoły a dla wieku swego do uczęszczania do szkoły nie są już obowiązani;

4) zakłady wychowawcze i naukowe dla dzieci upośledzonych na umyśle.

Art. 25.

Nauczyciele uczący w tych zakładach i kursach mają prawo do osobnego wynagrodzenia.

Do systemizowania ich posad może jednak Rada szkolna krajowa dopiero wówczas przystąpić, jeżeli potrzebne do tego środki są trwale zapewnione.

Art. 26.

Na kursach naukowych i w zakładach które są wymienione w art. 14 i w art. 24 niniejszej ustawy i do których przymus uczęszczania oraz postanowienia ustawy o konkurencyi szkolnej się nie stosują, może być za zezwoleniem Rady szkolnej krajowej ustanowioną opłata szkolna na rzecz stron, które kursa te względnie zakłady utrzymują.

D. Postępowanie przy zakładaniu szkół.

Art. 27.

O założeniu, przeistoczeniu i zwinięciu każdej szkoły ludowej i kursów naukowych z nią połączonych, jak też o założeniu i zwinięciu klas równorzędnych orzeka Rada szkolna krajowa na podstawie dochodzeń i rokowań przeprowadzonych przez Radę szkolną okręgową i jej wniosków.

Wszystkie okoliczności, dotyczące założenia lub przeistoczenia szkoły sprawdzi komisya po wysłuchaniu stron interesowanych, a jeżeli tego będzie potrzeba, przez oględziny na miejscu

Do stwierdzenia odległości wystarczają daty urzędowe dostarczone przez rządowe organa techniczne.

Protokół komisji będzie podstawą orzeczeń.

Bez zmiany.

Bez zmiany.

Art. 28.

Władze szkolne starać się mają o to, ażeby potrzebne szkoły wszędzie, gdzie ich jeszcze niema, założone zostały i ażeby im zapewnić warunki trwałego istnienia i rozwoju.

Zakładanie nowych szkół dźiać się jednakże powinno bez uszczerbku szkół poprzednio zorganizowanych.

Bez zmiany.

Art. 29.

Gdzie szkoła lub kursa naukowe mają mieć pewien specjalny kierunek w myśl artykułów poprzednich niniejszej ustawy, tam Rada szkolna krajowa w orzeczeniu organizacyjnym wyda zarazem bliższe postanowienia o urządzeniu, o przedmiotach nauki i o planie ich naukowym, względnie zaś także bliższe postanowienia o rozdzieleniu młodzieży między pojedyncze kursa.

Tytuł II.

O uczęszczaniu do szkoły.

Art. 30.

Obowiązek uczęszczania do szkoły zaczyna się z ubiegłym siódmym rokiem życia i trwa:

- a) w miastach, w których założono szkołę wydziałową, przez lat siedm;
- b) we wszystkich innych miejscowościach przez lat sześć.

Dzieci będące w tym wieku winny uczęszczać do szkoły publicznej. Dzieci fizycznie dobrze rozwinięte mogą jednak naukę w szkole ludowej rozpocząć z ubiegłym szóstym rokiem życia.

Art. 30.

Obowiązek uczęszczania do szkoły zaczyna się z ubiegłym szóstym rokiem życia i trwa:

- a) w miastach, w których założono szkołę wydziałową, przez lat siedm;
- b) we wszystkich innych miejscowościach przez lat sześć.

Dzieci będące w tym wieku winny uczęszczać do szkoły publicznej. Dzieci fizycznie lub umysłowo dostatecznie nie rozwinięte mogą jednak na żądanie rodziców, względnie ich prawnych zastępców rozpocząć uczęszczanie do szkoły dopiero z ubiegłym siódmym rokiem życia.

W miastach, w których obowiązek uczęszczania do szkoły trwa lat siedm, może Rada szkolna krajowa:

a) przyznać ze względu na stosunki miejscowe uwolnienie od uczęszczania do szkoły w roku siódmym ogólnie dzieciom pewnych przedmieść;

b) zwalniać z ważnych powodów, na żądanie rodziców, poszczególne dzieci od uczęszczania do szkoły w roku siódmym.

Bez zmiany.

Art. 32.

Od uczęszczania do szkoły publicznej wolne są czasowo lub trwale dzieci, które uczęszczają do szkół wyższych, rolniczych, przemysłowych, handlowych, albo innych szkół zawodowych, lub uzupełniających, o ile one są tak urządzone, że mogą zastąpić naukę udzielaną w szkołach ludowych; dalej dzieci, którym ułomności cielesne lub umysłowe nie pozwalają uczęszczać do szkoły; wreszcie dzieci, pobierające naukę w domu albo w prywatnym zakładzie naukowym.

W ostatnim przypadku odpowiedzialność za to, czy dzieci otrzymują taką przynajmniej naukę, jaka jest przepisana dla szkół ludowych, ciąży na rodzicach albo na ich zastępcach.

Jeżeli zachodzą w tej mierze jakie wątpliwości, ma Rada szkolna okręgowa w odpowiedni sposób przekonać się, czy wątpliwości te są uzasadnione lub nie.

Rodzice i ich zastępcy mają się poddać zarządzeniom wydanym w tej mierze. W razie potrzeby postąpi Rada szkolna okręgowa według przepisów w art. 34.—36. niniejszej ustawy.

Bez zmiany.

Art. 31.

Obowiązek uczęszczania do szkoły ludowej na naukę codzienną ustaje po siedmiu, względnie po sześciu latach jedynie pod warunkiem, że uczeń udowodni dostateczną biegłość w przepisanych dla szkół ludowych gałęziach nauki.

Po ukończeniu szkoły ludowej codziennej winien jednak każdy uczeń, który nie uczęszcza do jakiegoś innego zakładu naukowego, uczęszczać jeszcze przez trzy lata na kursa nauki dopełniającej.

Osoby, które przekroczyły wiek szkolny, mogą korzystać z tej nauki we wszystkich lub pojedynczych przedmiotach za zezwoleniem kierownika szkoły, aż do ukończonego dwudziestego roku życia.

Art. 32.

Od uczęszczania do szkoły publicznej wolne są czasowo lub trwale dzieci, które uczęszczają do szkół wyższych, rolniczych, przemysłowych, handlowych, albo innych szkół zawodowych lub uzupełniających, o ile one są tak urządzone, że mogą zastąpić naukę udzielaną w szkołach ludowych; dalej dzieci, którym ułomności cielesne lub umysłowe nie pozwalają uczęszczać do szkoły; wreszcie dzieci pobierające naukę w domu albo w prywatnym zakładzie naukowym. W ostatnim przypadku odpowiedzialność za to, czy dzieci otrzymują taką przynajmniej naukę, jaka jest przepisana dla szkół ludowych, ciąży na rodzicach albo na ich zastępcach.

Jeżeli zachodzą w tej mierze jakie wątpliwości, ma Rada szkolna okręgowa za pośrednictwem Rady szkolnej miejscowej przekonać się, czy wątpliwości te są uzasadnione lub nie.

Rodzice i ich zastępcy mają się poddać zarządzeniom wydanym w tej mierze. W razie potrzeby postąpi Rada szkolna okręgowa według przepisów w art. 34.—36. niniejszej ustawy.

Art. 33.

Najdalej na miesiąc przed rozpoczęciem każdego roku szkolnego sporządza Rada szkolna miejscowa wykaz wszystkich dzieci w wie-

ku szkolnym będących, w obrębie związku szkolnego zamieszkałych, i to bez względu na ich przynależność do gminy lub na różnicę wyznania i obrządku, i zestawii w nim osobno te, które na mocy art. 32 uwalnia od uczęszczania do szkoły. Do wykazu wciągnąć należy także te dzieci, które uczęszczały przez sześć, a względnie siedm lat do szkoły, lecz nie uzyskały świadectwa z nauk w szkole ludowej nabytych. Osobno zaś zapisać należy w wykazie młodzież obowiązana do uczęszczania na naukę dopełniającą.

Art. 34.

Rodzice, względnie ich zastępcy prawni, powinni posyłać do publicznej szkoły ludowej dzieci, które do tego są obowiązane, a w myśl art. poprzedniego uwolnienia nie otrzymały.

Kto ukrywa dziecko przed spisem, lub poda okoliczności nieprawdziwe, aby je uwolnić od uczęszczania do szkoły, ulegnie grzywnie od 1—10 zł. w. a. albo w razie ubóstwa karze aresztu od 1 do 3 dni.

Kto w przeciągu 10 dni po rozpoczęciu roku szkolnego nie postara się o przyjęcie swego dziecka do szkoły, które do uczęszczania do niej jest obowiązane, ulegnie tej samej karze. W przypadkach §§. 176 i 177 ustawy cywilnej przewidzianych, należy do właściwego Sądu uczynić doniesienie.

Kto w ciągu roku szkolnego bez słusznych powodów nie posyła dziecka do szkoły, ulega karze pieniężnej od 50 ct. do 5 zł. w. a. albo karze aresztu od 1 do 2 dni, którą to karę można podwoić, jeżeli przerwy powtarzają się częściej w tem samem półroczu szkolnem.

Art. 35.

Po upływie dni przeznaczonych na wpisy obowiązany jest nauczyciel przedłożyć bezwzględnie Radzie szkolnej miejscowej wykaz dzieci obowiązanych a nie zapisanych, zaś Rada szkolna miejscowa obowiązana jest upomnieć rodziców jak najrychlej, ażeby dzieci zapisali.

W dziesięć dni po rozpoczęciu roku szkolnego, obowiązany jest nauczyciel przedłożyć bezpośrednio Radzie szkolnej okręgowej odpis

Bez zmiany.

Bez zmiany.

wykazu sporządzonego w myśl art. 33. niniejszej ustawy i zanotować na nim dzieci, których dotychczas do szkoły nie zapisano.

Następnie zaś obowiązany jest nauczyciel co miesiąc przedkładać Radzie szkolnej okręgowej wykaz dzieci szkołę zaniedbujących.

Obydwa te ostatnie wykazy udzielać będzie nauczyciel równocześnie w odpisie Radzie szkolnej miejscowej, która ma prawo uwagi swoje o nich Radzie szkolnej okręgowej przedkładać.

Art. 36.

Na podstawie takich doniesień urzędowych wydawać będzie Rada szkolna okręgowa mandaty karne przeciw rodzicom i opiekunom winnym, nakładając na nich kary w myśl art. 34. niniejszej ustawy.

Mandat taki orzekający karę staje się prawomocnym, jeżeli strona skazana w przeciągu ośmiu dni od dnia doręczenia nie wnie- sie opozycji przeciw niemu do Rady szkolnej okręgowej, co w mandacie wyraźnie będzie wymienionem.

W razie założonej opozycji Rada szkolna okręgowa przesłucha stronę bądź w siedzibie urzędu, bądź przez delegata na miejscu, a sprawdziwszy okoliczności, wyda nowe orzeczenie.

Przeciw temu orzeczeniu służy stronie rekurs w ciągu dni ośmiu do Rady szkolnej krajowej, która o nim orzeka ostatecznie. Rekurs wniesiony być powinien na ręce Rady szkolnej okręgowej.

Rekursy wniesione przeciw orzeczeniom zapadłym w sprawie nierozpoczętego, zaniedbanego, lub przedwcześnie przerwano- go uczęszczania do szkoły, nie mają mocy wstrzymującej, jeżeli nie są skierowane przeciw wymierzeniu kar.

Wykonanie kary należy do Zwierzchno- ści gminnej, a względnie do Władzy politycznej.

Art. 37.

Jeżeli strona, przeciw której wydano po raz pierwszy mandat karny, w ciągu dni ośmiu po doręczeniu mandatu, udowodni po- świadczeniem zarządu szkoły, że dziecko już zapisała i że ono na naukę uczęszcza, w ta-

Bez zmiany.

Ostatni ustęp dodany.

Bez zmiany.

Art. 38.

Wykonywanie przymusu szkolnego, przyznane w artykułach poprzednich Radzie szkolnej okręgowej, może na jej wniosek Rada szkolna krajowa przekazać pojedynczym Radom szkolnym miejscowym, od których orzeczeń rekurs służyć będzie stronom w dniach ośmiu do Rady szkolnej okręgowej.

Bez zmiany.

Bez zmiany.

kim razie Radzie szkolnej okręgowej służy prawo uwolnienia strony od kary nałożonej mandatem.

Art. 38.

Wykonywanie przymusu szkolnego przyznane w artykułach poprzednich Radzie szkolnej okręgowej może, bądź na wniosek Rady szkolnej okręgowej postawiony z urzędu, bądź na żądanie Rady szkolnej miejscowej wniesione do Rady szkolnej okręgowej, Rada szkolna krajowa przekazać pojedynczym Radom szkolnym miejscowym.

Od orzeczeń karnych Rady szkolnej miejscowej służyć będzie stronom rekurs w dniach ośmiu do Rady szkolnej okręgowej.

Art. 39.

Z wejściem w wykonanie niniejszej ustawy tracą moc obowiązującą artykuły 1—13 włącznie i 40—47 włącznie ustawy krajowej z d. 2. maja 1873. nr. 250. Dz. u. kraj. wraz ze zmianami w brzmieniu tych artykułów późniejszymi ustawami zaprowadzonymi, oraz ustawa krajowa z dnia 2. lutego 1885. nr. 28. Dz. u. kraj.

Art. 40.

Polecam mojemu Ministrowi Wyznań i Oświecenia wykonanie niniejszej ustawy.

